

เวทีสาธารณะนโยบายน้ำ สกว. ครั้งที่ 9

“กรอบการวิจัยที่สนับสนุนงานยุทธศาสตร์ การปฏิรูป การบริหารจัดการน้ำของประเทศ”

หัวข้อ

เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ในการบริหารจัดการน้ำ

21 มีนาคม 2561

อ้างอิงจาก รายงานการศึกษาเรื่อง

เกณฑ์การบริหารจัดการน้ำที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย

(สนับสนุนโดย สกว.)

โดยคณะผู้วิจัยจากคณะเศรษฐศาสตร์ มธ. และ คณะวิศวกรรมศาสตร์ จพ.

ความเป็นมาและความสำคัญ

ถอดบทเรียน

(กรณีภาคตะวันออก และภาคใต้)

โครงการเกณฑ์การบริหารจัดการน้ำ
ที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมประเทศไทย
(ระยะที่ 2)

นายวิฑูรช์ ศรีนาม

ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี

“...ปัญหาการขาดแคลนนํ้ามีเฉพาะในช่วงหน้าแล้ง เพราะชาวสวนปลูกไม่ได้...”

“...เรื่องอ่างเก็บนํ้าถามว่าต้องการไหม? ต้องการนะ.. แต่ปัญหาคือจะให้สร้างที่ไหนดีล่ะ? และถ้าเป็นไปได้ ทำในพื้นที่ของอุทยานหรือป่าไม้ไปเสียเลย ประชาชนก็ได้ไม่เดือดร้อน...”

“...จังหวัดจันทบุรีมีความอุดมสมบูรณ์มาก โดยเฉพาะผลไม้ ซึ่งเมื่อผลผลิตออกก็จะมีล้งจีนมาแย่งซื้อที่สวน ถึงแม้จะเป็นเช่นนั้นก็การค้าขายผลไม้ในแถบนี้ ยังประสบปัญหาการโก่งอยู่ จนบางครั้งถึงขั้นเป็นคดีความในชั้นศาล...”

นายกวิน วิสุทธิแพทย์

ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำวังปลาหมอ (ประธาน) อ.เขาสมิง จ.ตราด

“...ในพื้นที่ตรงนี้ถือว่าอยู่ในเขตป่าสงวน มากเสียกว่าอยู่ในเขตชลประทานนะ...”

“...น้ำที่ใช้ในการทำสวนจะมาจากการขนส่งผ่านระบบท่อที่มีการขุดฝังลงไปโดยตรงในดิน จากนั้นจะต้องสูบน้ำเข้าบ่อน้ำบ้านและผ่านมิเตอร์ และจะรดน้ำด้วยระบบน้ำเหวี่ยง (Springer)...”

“...สำหรับชนิดของพืชที่ปลูก สามารถแบ่งได้ตามระยะทางของบ้าน คือ คนในกลุ่มทำสวนผลไม้ ตามนโยบายเกษตรแปลงใหญ่ ส่วนคนนอกนั้นจะทำสวนยาง...”

นายภัทรพล สวาท, นายอุทิศ สวาท,
นายมนัส หอมวิเศษ และ นายวุฒิ วิเสโส

ตัวแทนผู้ใช้น้ำโครงการน้ำดิบแสง-เขาวัว อ.เมือง จ.จันทบุรี

“...ภาคกลางใช้น้ำเพียงแค่บริโภค ไม่เท่ากับชาวสวนที่**ต้องการน้ำ** และใช้น้ำ
อย่างมหาศาลหรอก...”

“...พอตอนแล้ง ตอนเดือนร้อนไม่มาร่วมมือกันแก้ไข ที่ตอนนี้ดีขึ้นกลับอยาก
จะมา**ขอแบ่งน้ำ**ไปใช้บ้าง...”

“...ปัญหาที่พบหนักมากที่สุดคือ **ค่าไฟฟ้า**จากการสูบน้ำจากโรงสูบน้ำ
เพราะพื้นที่สวนอยู่สูงกว่าแหล่งน้ำที่มีอยู่ และความทรุดโทรมของ**ท่อส่งน้ำ**
ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน...”

“...ปัญหาหลักเลย คือ คนในพื้นที่**ไม่รู้ว่าตนมีสิทธิ์**มีเสียงในลุ่มน้ำนี้...”

“...สมัยก่อน คนใช้น้ำจะถือเอา**แม่น้ำเป็นศูนย์กลาง** เพราะมีความอุดมสมบูรณ์มาก และสามารถที่จะฝากท้องไว้ได้...”

“...**กุ้ง** ถือเป็นสัตว์ที่เปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในลุ่มน้ำ ให้กลายเป็นคนที่มีเงิน แต่ขาดน้ำใจ...”

“...มี**เสือ**ทั้งหมด **4 ตัว**ด้วยกันที่ต้องปราบ ตัวที่หนึ่ง คือ เสือในป่า ตัวที่สอง คือ โรงไฟฟ้าบางปะกง ตัวที่สาม คือ กุ้งกุลาดำ และตัวสุดท้าย คือ ท่าเรือ...”

นายพีระศักดิ์ รวยสำราญ

ตัวแทนผู้ดำเนินการสร้างเพจบางปะกงลุ่มน้ำแห่งชีวิต อ.บ้านโพธิ์ จ.ฉะเชิงเทรา

นายสุชาติ เสน่หา

ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำบางขุนาก-ท่าไข่ (ประธาน) อ.คลองเขื่อน จ.ฉะเชิงเทรา

“...สมัยก่อนมีน้ำจืดทั้งหมด 8 เดือน แต่ตอนนี้**น้ำเค็มรุก**
ตัวเข้ามาเร็วขึ้น...”

“...บางทีที่แล้งหนักๆ จะไปทำไมโรงสี ไปก็เหมือนผีเข้าป่าช้า เพราะเรา**ไม่มีข้าว**ไปให้เขา ต้องเริ่มหันมา**ทำเกษตรผสมผสาน**ถึงจะอยู่ได้...”

“...ปัญหาน้ำเน่าเสียจากฟาร์มหมู ส่งผลกระทบต่อ**การเลี้ยงปลาระชัง** มีผลกระทบมาก จนทำให้ในปี 2559 ปลาตายจนถึงปากอ่าว...”

“...ตอนที่ปราจีนบุรีประกาศเป็นพื้นที่**อุตสาหกรรมสีเขียว** ทำให้ปัญหาการแย่งน้ำมีมากขึ้น โดยโรงงานมีการซื้อน้ำล้นที่ตักของโรงงาน ทำให้ชาวบ้านเข้าไปดูไม่ได้ และ**มีการดูดน้ำจากแม่น้ำโดยตรง**เข้าไปเก็บในที่นา และก็ยังคงมีปัญหาอยู่จนถึงตอนนี้...”

“...การ**สร้างคันกันน้ำ**ไม่ให้ท่วมบริเวณหนองจอก เพื่อป้องกันเมืองหลวง ทำให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่บ้านสร้าง **เกิดน้ำท่วม** ไม่สามารถเพาะปลูกได้ตามฤดูกาล รวมทั้งไม่สามารถได้ราคาตามนโยบายการประกันราคา...”

นายพรทิพย์ สมนาม

เครือข่ายเฝ้าระวังคุณภาพน้ำปราจีนบุรี อบต.บ้านสร้าง อ.บ้านสร้าง จ.ปราจีนบุรี

นายธัญญา ศิริวัชรินทร์

หัวหน้ากลุ่มงานจัดสรรน้ำฯ สำนักงานชลประทานปราจีนบุรี อ.เมือง จ.ปราจีนบุรี

“...ตั้งแต่รับจำนำข้าว ชาวนาเลิกทำนา
หันมาทำบ่อปลา โดยมีทั้งที่ทำเองและ
มีนายทุนมาดำเนินการ แต่ส่วนใหญ่เป็น
นายทุน เพราะชาวนาไม่มีเงินมากพอ...”

“...อ่างเก็บน้ำไม่แก้ปัญหาน้ำท่วม ใช้เพื่อ
แก้ปัญหาน้ำแล้ง แต่สามารถใช้ถ่วงเวลา
ไม่ให้น้ำมาพร้อมกัน เพื่อรอรอบายตอน
น้ำท่วม...”

“...การแก้ปัญหาน้ำเค็มไม่ใช่แค่การเปลี่ยน
บานประตู แต่ต้องทยอยปล่อยน้ำออกจากนา
แต่ปัญหาคือ ค่อยๆระบายน้ำไม่ได้ เพราะถ้า
ระบายน้ำไม่ทัน น้ำจะเสีย...”

จำลองเอกศักดิ์ดา ทองประสิทธิ์

ผู้ทรงคุณวุฒิคณะกรรมการลุ่มน้ำบางปะกง ต.ลาดกระทิง อ.สนามชัยเขต จ.ฉะเชิงเทรา

“...**เกษตรกร**ส่วนใหญ่เห็นว่าใครปลูกอะไรได้ดี ก็อยากจะปลูกบ้าง...”

“...เมืองไทยมี**จุดอ่อน**ในเรื่องของการไม่เอาคนที่มีความรู้จริงๆ มาบริหารงาน...”

“...ทำไมต้องเอาพื้นที่ทางภาคตะวันออกให้เป็น**นิคมอุตสาหกรรม** เพียงเพราะมีดีแค่**ด้านโลจิสติกส์** ทั้งที่ความจริงแล้วข้อดีของภาคตะวันออก คือ การ**มีดินที่ดี** และเอื้อต่อภาคเกษตรกรรมกว่า...”

“...**อดีต**มีฝน 8 แดก 4 ในขณะที่ปัจจุบันมี ฝน 4 แดก 8...”

“...วิถีคนบางปะกง คือ วิถีคน **4 น้ำ** คือ น้ำท่วม – น้ำแล้ง – น้ำเค็ม – น้ำเสีย...”

นายวีระยุทธ งบสูงเนิน

ผู้ใหญ่บ้าน ม.8 และกลุ่มผู้ใช้น้ำนอกเขตชลประทานสระแก้ว (คลองพระสทิง)
ต.ปะตง อ.สอยดาว จ.จันทบุรี

“...มีการสร้างฝายขึ้นเพื่อกั้นและชะลอน้ำ รวมไปถึงการก่อตั้ง
คณะกรรมการดูแลการบริหารจัดการน้ำ แม้ว่าเป็นพื้นที่ที่ไม่มี
แหล่งน้ำใหญ่ ต้องอาศัยน้ำจากฝนเป็นหลัก ทำให้ค่อนข้าง
แห้งแล้งมากในช่วงหมดฤดูฝน...”

“...การปลูกพืชบริเวณนี้จะเน้นลำไยเป็นหลัก และเป็นพืชที่ต้อง
ใช้น้ำในการปลูกเยอะในตั้งแต่ช่วงที่เริ่มออกดอก แต่ถ้าหาก
ขาดน้ำจะทำให้ไม่โต แต่ก็ไม่นิยมต้นตายเหมือนพืชชนิดอื่น...”

“...การมีฝายย่อมดีกว่า แต่ว่าคนที่อยู่ใกล้ฝายนั้นจะ
ได้ประโยชน์มากกว่า ทำให้คนที่อยู่ไกล
ต้องขอซื้อน้ำจากคนอื่นที่มีน้ำเหลือ จากคน
ที่มีบ้านใกล้กับฝายหรือเป็นคนนอกพื้นที่...”

นางสาวยุวเรศ เวชกามา

ผู้อำนวยการ ฝ่ายพัฒนาธุรกิจ

บริษัท จัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก จำกัด (มหาชน)

“...มีการขายน้ำให้กับทาง กนอ. 30%, กปภ. 22%, เหมราช 17%, นิคมเอกชนอื่นๆ 20% และ UU 11%...”

“...การวางท่อจะเข้าที่จากกรมทางหลวง/ทางหลวงชนบท ตามแนวนนสายหลัก และเข้าจากเอกชน...”

“...มีการแยกอ่างเก็บน้ำออกเป็น 2 ประเภท คือ อ่างที่รับผลกระทบ (สีส้ม) และที่ไม่ได้รับผลกระทบ (สีฟ้า) และหากเกิดปัญหาการขาดแคลน จะทำการผันน้ำจากโซนสีฟ้ามาช่วยในโซนสีส้มด้วยเช่นกัน...”

“...สาเหตุที่มีการสำรองน้ำไว้ 20-25% (เทียบเท่ากับปริมาณน้ำทั้งหมด 3 เดือน) เพราะความไม่แน่นอนของธรรมชาติ โดยการซื้อบ่อดิน/หาที่เก็บน้ำเพิ่ม...”

“...การทำ CSR กับทาง JMC ของประแสร์ (10 ส.ต./ลบ.ม.) ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ของที่ดิน คือประชาชนหันมาปลูกไม้ยืนต้นแทนการทำนาข้าว เกิดเป็นการวางท่อเพื่อภาคการเกษตรขึ้น...”

“...คุณภาพน้ำยังถือว่าเป็นแค่ระดับพอใช้ โดยเฉพาะที่ย่านชื้อ
เพราะต้องรองรับการชะล้างที่ลงมาจากโรงงานอุตสาหกรรมทาง
ต้นน้ำ ฉะนั้นอย่าสร้างเลยโรงงานอุตสาหกรรมมาให้ชาวบ้าน...”

“...เพราะการที่หมู่บ้านทำจาก เลยทำให้คนสูงอายุมีอาชีพเสริม
และไม่มีปัญหาการว่างงาน...”

“...อยากจะสร้างโครงการตลาดน้ำแบบที่แม่กลอง เพื่อดึงดูด
นักท่องเที่ยว เพราะเชื่อว่าหลายอย่างดีกว่าที่แม่กลองเยอะ
เว้นแต่ว่าไม่สามารถจัดการเรื่องขยะได้ ขนาดในหมู่บ้านเอง
ก็ยังไม่มีการขยะเลย...”

นายกฤษฎา เสาะชีวะ, นายอำพัน ศรีสุวรรณ และ นางปาริชาติ ผลิต

ผู้ใหญ่บ้าน ม.3 และประธานกลุ่มเครือข่ายองค์กรชุมชนลุ่มน้ำตรัง และ
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกเครือข่ายองค์กรชุมชนลุ่มน้ำตรัง ต.ย่านซื่อ อ.กันตัง จ.ตรัง

จ.พัทลุง

21 ตุลาคม พ.ศ. 2560

นายถาวร คงนิล และ นายผ่อง หนูทอง

ผู้ใหญ่บ้านและประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำคลองนาท่อม

อดีตผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำคลองนาท่อม ต.นาท่อม อ.เมือง จ.พัทลุง

“...การสร้าง**พนักกันน้ำ**ขึ้น ทำให้มีน้ำพอใช้ได้ตลอด
ทั้งปี และทำให้ชาวนาสามารถปลูกข้าวได้ 2 ครั้ง
เพราะไม่ต้องรอน้ำฝนเหมือนแต่ก่อนแล้ว...”

“...เมื่อก่อนทำนาคำ มีปัญหาเรื่อง**การขโมย**
น้ำกันและยังไม่มีระบบกลุ่ม เลยหันมาทำนา
แบบน้ำน้อย และ**เน้นการบริโภค**ในครัวเรือน
เป็นหลัก...”

“...สาเหตุที่เลือก**ปลูกหมากและพุน้ำ**นั้น เป็นเพราะ
ขายได้ราคาดีกว่ายาง เอาเข้าจริงแล้วอาจจะได้
ราคาดีกว่าข้าวด้วยซ้ำไป ปลูกแค่ 4 เดือนก็ตัด
ใบขายได้แล้ว...”

“...การดำรงชีวิตของชาวบ้าน มีทั้งหมด 3 วิธี คือ **วิถีโหนด-นา-เล** จะทำทั้ง 3 วิธีควบคู่กันไป หรือทำมากกว่า เช่น เพิ่มการเลี้ยงสัตว์เข้ามา นับเป็น**ตัวช่วย**ในการดูแลระบบทะเลและระบบนิเวศ...”

“...**การบริหารจัดการน้ำ**และการเชื่อมโยงโครงข่ายน้ำ ควรที่จะมีการคำนึงถึงปัญหาที่จะเกิดตามมา**หลังการทำด้วย** ใช่ว่าคิดจะทำเพียงอย่างเดียว...”

“...แม้ว่าจะได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วมเหมือนๆ กันกับที่อื่น แต่**การรับมือ**ที่ดีกว่าของคนในพื้นที่ ก็ไม่ได้ทำให้เดือดร้อนนัก...”

นางพูนทรัพย์ ชูแก้ว

กรรมการคณะกรรมการลุ่มน้ำคาบสมุทรสทิงพระ (ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา) และ
ผู้ดูแล “ศูนย์เรียนรู้วิถีโหนด-นา-เล” บ้านท่าหิน ต.ท่าหิน อ.สทิงพระ จ.สงขลา

ลักษณะปัญหาและกฎกติกาและระบบการจัดการน้ำ

ภาค	ลักษณะปัญหา	กฎกติกาและระบบการจัดการ
กลาง	- น้ำขาดแคลนในฤดูแล้ง - การแย่งน้ำ ภายในคลองชลประทาน - ไม่ให้ความร่วมมือภาครัฐในการงดทำนาปรัง - การรुकืบของน้ำเค็ม	- พื้นที่ทั้งหมดที่ทำการสัมภาษณอยู่ภายใต้อำนาจการดูแลของกรมชลประทาน - ใช้กลไกกลุ่มผู้ใช้น้ำ และ JMC เป็นหลัก / ระดับความเข้มแข็งหลากหลาย / เน้นความเป็นธรรม - มีการเก็บค่าน้ำในพื้นที่ที่เข้มแข็ง
ตะวันออก	- น้ำขาดแคลนในฤดูแล้ง - การรुकืบของน้ำเค็ม กระทบประมงและประปา - การแย่งน้ำจากโครงการ EEC	- หลายพื้นที่อยู่นอกการดูแลของกรมชลประทาน - ผู้ใช้น้ำพัฒนาระบบท่อและมีการเก็บค่าน้ำ - กลไกตลาดมีบทบาทแก้ปัญหาขาดแคลน
ใต้	- น้ำขาดแคลนและแย่งน้ำในเขตทำนา - จัดการน้ำอย่างไรให้รักษาระบบนิเวศและสมดุลกับอาชีพที่หลากหลาย (พึง 3 น้ำ)	- จัดการน้ำโดยกลุ่มผู้ใช้น้ำ รายละเอียดแตกต่างจากภาคกลางเนื่องจากภูมิประเทศ - การทำงานเป็นเครือข่ายลุ่มน้ำอย่างชัดเจน จัดการน้ำแบบองค์รวม

ข้อสังเกตจากข้อค้นพบ

- “ความขาดแคลนน้ำ” เป็นปัญหาร่วมกันในหลายลุ่มน้ำ โดยเฉพาะลุ่มที่มีการทำนา
- ปัญหาทรัพยากรน้ำยังมีปัญหาอื่น ๆ อีกนอกจาก “ความขาดแคลนน้ำ” – โดยเฉพาะพื้นที่ 3 น้ำอย่างภาคใต้ การรักษาระบบนิเวศและจัดการน้ำให้สมดุลกับอาชีพที่หลากหลายมีความสำคัญมาก
- Woodhouse and Muller (2017) - เรื่องราว (Narrative) ความสัมพันธ์ของคนกับน้ำ เป็นตัวกำหนดวาทกรรม (Discourse) ในการจัดการน้ำ วาทกรรมที่แตกต่าง นำมาซึ่งระบบธรรมาภิบาลที่แตกต่าง
 - ภาคกลาง – วาทกรรม “ความขาดแคลนน้ำ” และ “น้ำจืดน้อย”
 - ภาคตะวันออก – วาทกรรม “ความขาดแคลนน้ำ” และ “น้ำเค็มรุก”
 - ภาคใต้ – วาทกรรม “รักษานิเวศและสร้างสมดุล”

การประชุมเชิงปฏิบัติการ ผ่าน “เกมกระดาน” (ลุ่มน้ำภาคกลาง)

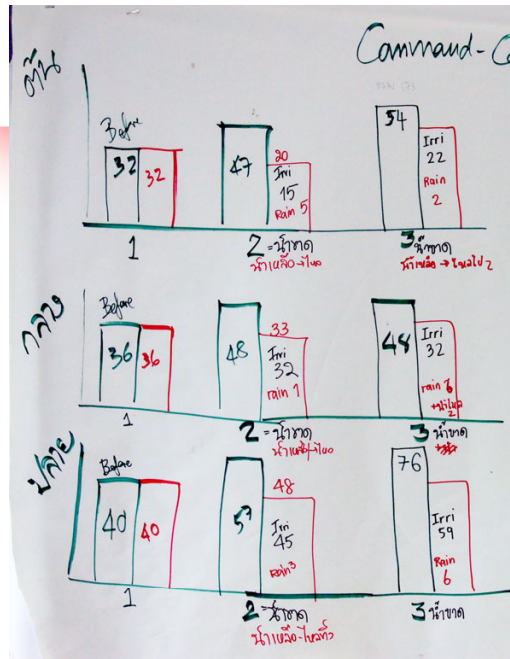
บริบทของ เมือง แตกต่างกัน
เป้าหมายของเมือง คือ เศรษฐกิจเติบโต
 และประชาชนต้องมีน้ำใช้ (อุปโภคบริโภค)
เหตุการณ์สมมติ คือ ปริมาณน้ำฝน ไม่เท่ากัน
พันธกิจ คือ แผนการใช้น้ำในแต่ละรอบปี และ บรรลุเป้าหมายของเมือง

ภายในกลุ่ม →
สมาชิกร่วมกันวางแผน

การเจรจาระหว่างกลุ่ม
→ สมาชิกร่วมกันวางแผน
เพื่อประโยชน์ของกลุ่ม และ
การแบ่งปันระหว่างกลุ่ม

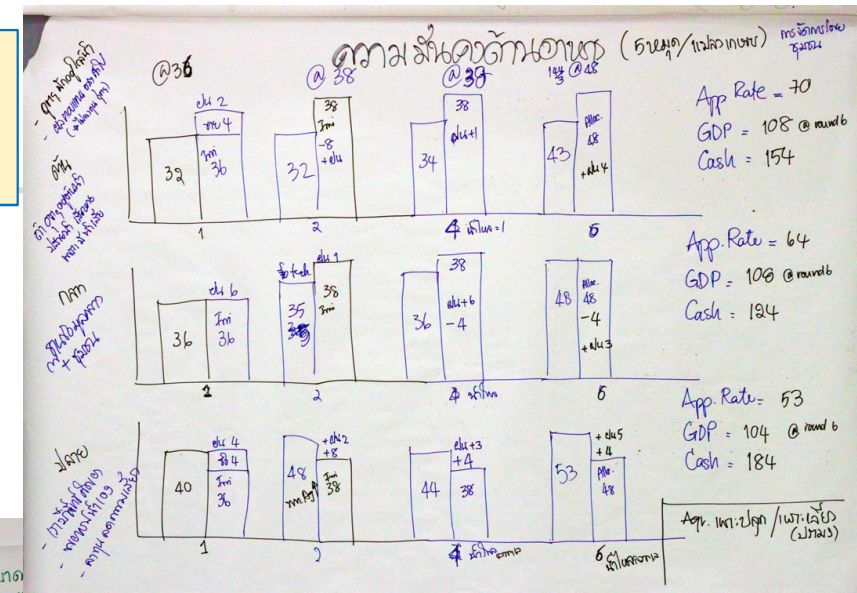
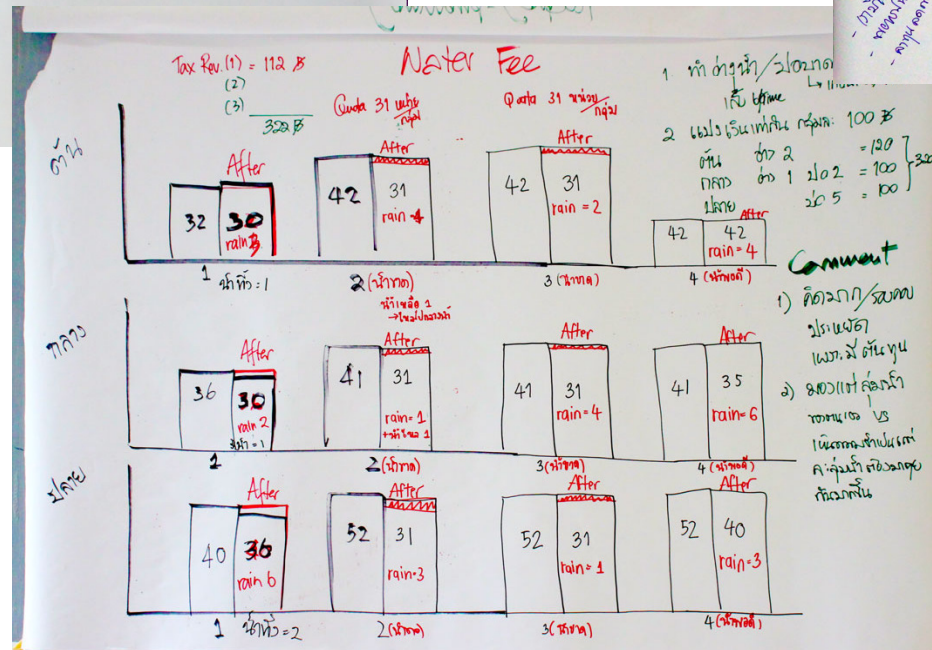
1. ผลิตในปริมาณ (บางส่วน)
2. ไม่ผลิตใน พท. ทด 120000 → April (พฤษภาคม)
3. ในตอนเย็น มีการจัดสรรน้ำใน April ด้วย
4. กรณี "น้ำฝน" ควรทำอย่างไร
 - 1. รับน้ำฝน "ลด" การใช้น้ำ
 - 2. ไม่ควร "ทิ้งน้ำ" ที่เหลือ

ประเด็นความมั่นคง
ด้านน้ำ-อาหาร

ผลลัพธ์ของการ
วางแผนจัดสรรน้ำ

กรณีตัวอย่าง

- รัฐกำหนดปริมาณน้ำใช้เพื่อบริโภคและผลิต
- การซื้อน้ำใช้เพื่อบริโภคและผลิต

ผลของการประชุมเชิงปฏิบัติการ
ทำให้ได้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์
ต่อการเสนอแนะเกี่ยวกับ
“กติกการบริหารจัดการน้ำ”

ปริมาณน้ำท่าธรรมชาติ และ ปริมาณน้ำในแหล่งเก็บกักน้ำ **ลุ่มน้ำภาคกลาง**

ปริมาณน้ำท่าธรรมชาติ
36,186 ล้าน ลบ.ม.

ปริมาณน้ำท่าที่ไหลออก
นอกกลุ่มน้ำ (runoff)
27,088 ล้าน ลบ.ม.

ปริมาณน้ำบาดาลเพิ่มเติม
รายปี 49,439 ล้าน ลบ.ม.

ปริมาณน้ำบาดาลที่ใช้ได้เพิ่มเติม
32,796 ล้าน ลบ.ม./ปี

แหล่งเก็บกักน้ำขนาดใหญ่
ความจุ 27,965 ล้าน ลบ.ม.

ใช้งานได้จริง
14,628 ล้าน ลบ.ม.

ที่มา: คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558) แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558-2569)

ปริมาณน้ำท่าธรรมชาติ และ ปริมาณน้ำในแหล่งเก็บกักน้ำ **ลุ่มน้ำภาคตะวันออก**

ปริมาณน้ำท่าธรรมชาติ
32,339 ล้าน ลบ.ม.

ปริมาณน้ำท่าที่ไหลออก
นอกกลุ่มน้ำ (runoff)
26,081 ล้าน ลบ.ม.

ปริมาณน้ำบาดาลเพิ่มเติม
รายปี 5,921.ล้าน ลบ.ม.

ปริมาณน้ำบาดาลที่ใช้ได้เพิ่มเติม
3,927 ล้าน ลบ.ม./ปี

แหล่งเก็บกักน้ำขนาดใหญ่
ความจุ 1,173 ล้าน ลบ.ม.

ใช้งานได้จริง 1,093
ล้าน ลบ.ม.

ที่มา: คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558) แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558-2569)

ปริมาณน้ำท่าธรรมชาติ และ ปริมาณน้ำในแหล่งเก็บกักน้ำ **ลุ่มน้ำภาคใต้**

ปริมาณน้ำท่าธรรมชาติ
82,172 ล้าน ลบ.ม.

ปริมาณน้ำท่าที่ไหลออก
นอกกลุ่มน้ำ (runoff)
61,637 ล้าน ลบ.ม.

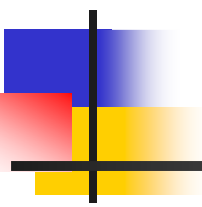
ปริมาณน้ำบาดาลเพิ่มเติม
รายปี 7,003 ล้าน ลบ.ม.

ปริมาณน้ำบาดาลที่ใช้ได้เพิ่มเติม
4,646 ล้าน ลบ.ม./ปี

แหล่งเก็บกักน้ำขนาดใหญ่
ความจุ 7,093 ล้าน ลบ.ม.

ใช้งานได้จริง 5,481
ล้าน ลบ.ม.

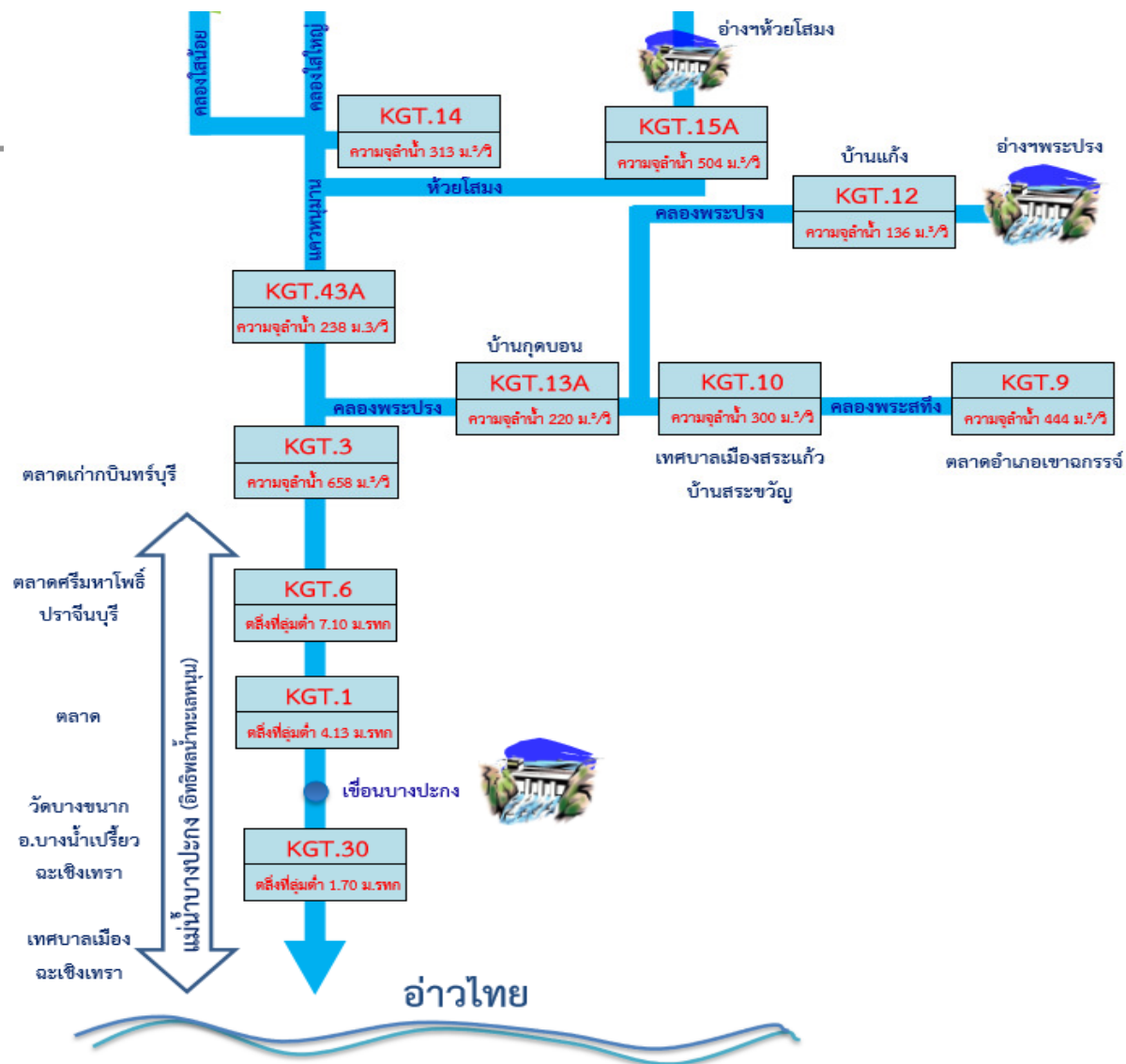
ที่มา: คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558) แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558-2569)

จะอย่างไรให้ “ปริมาณน้ำ” มีพอดีกับ “ความต้องการใช้น้ำ”
“มีพอดี” หมายความว่าอย่างไร ?
“มีพอดี” แล้ว ต้อง “ตลอดเวลา” และ “ไม่เบียดเบียน”

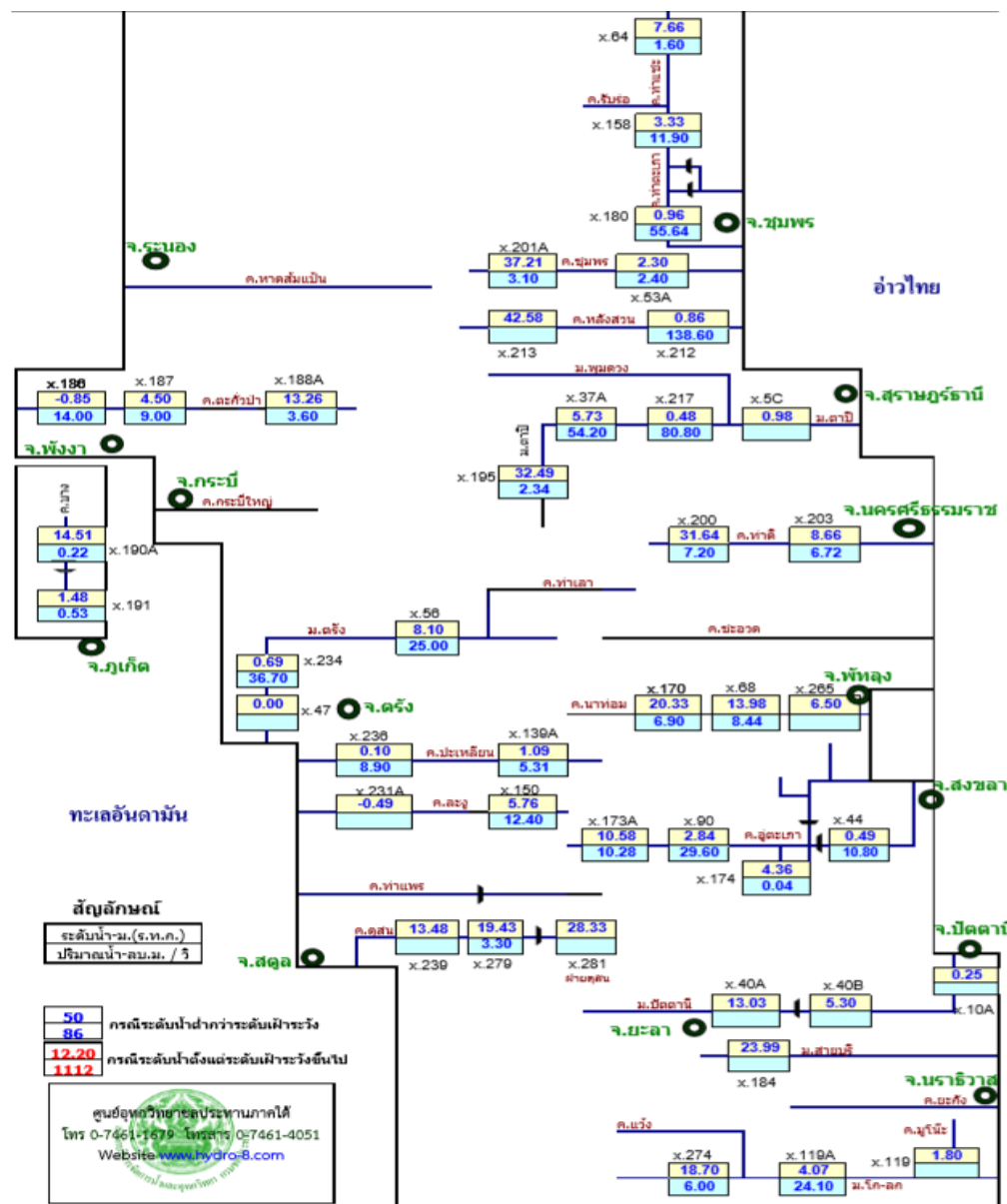
โครงข่ายระบบการจัดส่งน้ำ (ยามต้องการ) – ระบายน้ำ (ยามไม่ต้องการ) – เก็บกักน้ำ (ยามน้ำเกิน)
ข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกผู้ใช้น้ำ – คลอง / ประตูลำ / อ่างเก็บน้ำ / บ่อน้ำ
ประเมินสถานการณ์การใช้น้ำในอนาคต – การเติบโตของชุมชน / เมือง / ประเทศ

โครงข่ายการกระจายน้ำ ในลุ่มน้ำภาคตะวันออก

ที่มา: กรมชลประทาน

โครงข่ายการกระจายน้ำ ในลุ่มน้ำภาคใต้

ที่มา: กรมชลประทาน

ข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกผู้ใช้น้ำ (กลุ่มทางการ+กลุ่มไม่ทางการ)

ประเภทของข้อตกลง	บ่อเหมืองน้ำ (ส่วนบุคคล)	คลองธรรมชาติ (นอกเขตชลฯ)	ประปา หมู่บ้าน	ชลประทาน (ชล.)	อ่างเก็บน้ำ (ชล.)
ค่าบำรุงระบบ	✓		✓	✓	พรบ. ชลประทาน กำหนดอัตรา ค่าชลประทาน - การเกษตร ไม่เกิน 5 บาท/ไร่ - กิจการเชิงพาณิชย์ ไม่เกิน 0.5 บาท ต่อลบ.ม.
ค่าไฟฟ้า (ปั๊มน้ำเข้าแปลงเกษตร/โรงงาน)	✓	✓	✓	✓	
ค่าซ่อมแซมระบบท่อส่งน้ำ		✓	✓		
การซื้อน้ำจากแหล่งน้ำเอกชน	✓				
การจัดสรรเวลาของการใช้น้ำ ก่อน-หลัง		✓	✓	✓	
การจัดลำดับความสำคัญ พืช/กิจกรรม			✓	✓	
การกำหนดปริมาณการใช้น้ำ (ผ่านขนาดท่อ)		✓	✓		
บทลงโทษ กรณีขโมยน้ำ			✓	✓	
การบรรเทาทุกข์		✓	✓	✓	

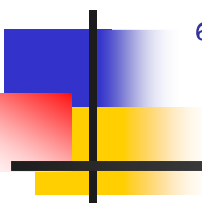

จะอย่างไรให้ “ปริมาณน้ำ” มีพอดีกับ “ความต้องการใช้น้ำ”

■ ข้อตกลงร่วมกัน → ระดับกลุ่มผู้ใช้น้ำ

- “ค่าน้ำ” เช่น ค่าชลประทาน ค่าไฟฟ้าปั๊มน้ำ ค่าบำรุงฯ ค่าปรับ ฯลฯ
- “จัดสรรน้ำ” เช่น เวลาใช้น้ำ, ปริมาณน้ำใช้, ห้ามใช้ ฯลฯ
- “แบ่งปันผลประโยชน์” เช่น น้ำน้อย-ใช้น้อย

→ ข้อตกลงเหล่านี้ ก็คือ เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ (ระดับกลุ่มผู้ใช้น้ำ) นั่นเอง

ข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกผู้ใช้น้ำ (เฉพาะกลุ่ม) – เพียงพอหรือไม่

โดยเฉพาะเมื่อคำนึงถึง “ภาพรวมของปริมาณน้ำที่ใช้การได้” ของลุ่มน้ำ
และเมื่อคำนึงถึง สภาพการณ์ที่ลุ่มน้ำมักเผชิญ คือ “น้ำไม่พอ”
หรือ เมื่อคำนึงถึง แนวทางการ “ผันน้ำระหว่างลุ่มน้ำ”

จะอย่างไรให้ “ปริมาณน้ำ” มีพอดีกับ “ความต้องการใช้น้ำ”

■ ข้อตกลงร่วมกัน → ระดับลุ่มน้ำ / ระหว่างลุ่มน้ำ → ยังไม่ปรากฏให้เห็นชัด

- กลุ่มผู้ใช้น้ำ จำนวนมาก
- สภาพภูมิประเทศของลุ่มน้ำ ทำให้ “เวลา” และ “พื้นที่” การใช้น้ำแตกต่างกัน
- “แบ่งปันผลประโยชน์” เช่น นำน้อย-ใช้น้อย

→ ข้อตกลงร่วมกันของระดับลุ่มน้ำ ควรเป็นอย่างไร?

→ เครื่องมือเศรษฐศาสตร์ ระดับลุ่มน้ำ ควรมีลักษณะอย่างไร เพื่อให้ “ปริมาณน้ำมีพอดีกับความต้องการน้ำ”

ข้อตกลงร่วมกัน → ระดับลุ่มน้ำ (ส่วนใหญ่เผชิญ “น้ำไม่พอ”)

- กติกา ระดับลุ่มน้ำ ควรมีลักษณะอย่างไร เพื่อให้ “ปริมาณน้ำมีพอดีกับความต้องการน้ำ” (มิติระยะยาว – มิใช่ภายใน 1 ปี)
- (1) ใช้งบประมาณแผ่นดิน เพื่อการลงทุนสร้าง อ่างเก็บน้ำ ?
 - แลกกับ การสูญเสียพื้นที่..สาธารณะ...เพื่อประโยชน์ด้านอื่น (เพื่อกิจการใด ?)
- (2) ใช้งบประมาณส่วนตัว เพื่อลงทุนสร้าง บ่อกักเก็บน้ำ ในที่ดินของตน/ชุมชน ?
 - แลกกับ การสูญเสียพื้นที่...ส่วนตัว...เพื่อการเกษตร/โรงงาน
- (3) “เมื่อน้ำน้อย” – ควรจัดสรรน้ำให้กลุ่มผู้ใช้น้ำใด ก่อน-หลัง ? หรือ กิจกรรมใดก่อน-หลัง ?
 - มีผู้ได้ประโยชน์ กับ มีผู้เสียประโยชน์ – จะทำอย่างไรให้ ผู้เสีย เสียน้อยที่สุด (เช่น การชดเชยฯ)
- (4) ปรับเทคนิค (ใช้น้ำน้อยลง แต่ผลผลิตเท่าเดิมหรือมูลค่าเพิ่มขึ้น) เป็นไปได้ในระยะยาว ?
 - ใคร ควรเป็นผู้บุกเบิก ? และต้องจ่ายเงินในการค้นคว้ามากน้อยเพียงใด ?

ต้องใช้เงิน

+

ต้องสูญเสีย

ต้องหาเงิน

“กองทุนน้ำ”

(เป็นธรรม

และยั่งยืน)

ตัวอย่างข้อตกลงร่วมกัน → ระดับลุ่มน้ำ / ระหว่างลุ่มน้ำ

ประเภทของข้อตกลง	ลุ่มน้ำ A (ปริมาณน้ำมาก)	ลุ่มน้ำ B (ปริมาณน้ำน้อย)
การจัดสรรเวลาของการใช้น้ำ (ก่อน-หลัง) ภายในลุ่มน้ำเดียวกัน	✓	✓
การจัดสรรเวลาของการใช้น้ำ ระหว่างลุ่มน้ำ (เดือน)	✓	✓
การจัดลำดับความสำคัญ พืชและกิจกรรม ของ 2 ลุ่มน้ำ	✓	✓
การกำหนดปริมาณการใช้น้ำ (ผ่านการตกลงล่วงหน้า)		✓
การแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างลุ่มน้ำ	✓	✓
บทลงโทษ กรณีขโมยน้ำ	✓	✓
อื่นๆ (ถ้ามี เช่น ระบบนิเวศลุ่มน้ำ)	✓	✓

ควรมีข้อตกลงร่วมกันระหว่างสาขาการผลิต ? (กรณี น้ำไม่พอ)

ภาคเกษตร

- ▶ ข้าว
- ▶ อ้อย
- ▶ มันสำปะหลัง
- ▶ ยางพารา
- ▶ ปาล์มน้ำมัน
- ▶ สวนผลไม้
- ▶ เกษตรอื่นๆ
- ▶ ประมง

ภาคการผลิต

- ▶ อุตสาหกรรม
- ▶ การไฟฟ้าและก๊าซ
- ▶ การประปา

ภาคบริการ

- ▶ การก่อสร้าง
- ▶ การบริการ
- ▶ การบริการสาธารณะ
- ▶ การบริการอื่นๆ

ตัวอย่างเช่น ถ้าปริมาณน้ำที่ใช้ได้ “ลดลง” ร้อยละ 10

สมมติ ทางเลือก 3 ทาง คือ

1

จัดสรรน้ำให้ทุกภาคเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกัน

2

กำหนดให้ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการได้รับการจัดสรรน้ำก่อน

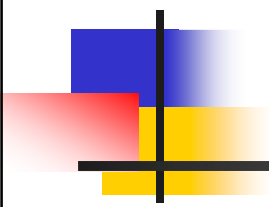
3

กำหนดให้ภาคเกษตร ได้รับสิทธิในการจัดสรรน้ำก่อน

การประมาณการผลประโยชน์ระดับประเทศ : น้ำลดลงร้อยละ 10

	ทั้งประเทศ	ลุ่มน้ำเจ้าพระยา	ลุ่มน้ำภาคตะวันออก
รูปแบบการจัดสรร	การเปลี่ยนแปลงมูลค่า ผลผลิต	การเปลี่ยนแปลงมูลค่า ผลผลิต	การเปลี่ยนแปลงมูลค่า ผลผลิต
จัดสรรน้ำเท่ากัน	-17.1%	- 9.0%	-16.5%
จัดสรรน้ำให้อุตสาหกรรมและ บริการก่อน	- 0.9%	-0.3%	-1.5%
จัดสรรน้ำให้เกษตรกรก่อน	-19.8%	-12.9%	-19.6%

- คำนวณจาก Input-output Table (สศช. 2553) และ Water Footprint (ฐานคิดจากข้อมูลของกรมชลประทาน)
- **ยังไม่รวมผลกระทบต่อ ราคาสินค้า การจ้างงาน การกระจายรายได้ ความยากจน**

ประเมินสถานการณ์การใช้น้ำในอนาคต

การเติบโตของชุมชน (ต้องการน้ำเพื่อการผลิตและบริโภค)

การพัฒนาเมือง (เช่น จังหวัดชายแดน, จังหวัดท่องเที่ยว, EEC)

การพัฒนาประเทศ (เช่น เศรษฐกิจพอเพียง, ความยั่งยืนของทรัพยากรป่า-น้ำ-ดิน)

ความมั่นคงด้านน้ำ-อาหาร-พลังงาน ของประเทศ (และ ระดับลุ่มน้ำ)

(ร่าง) กติกาการบริหารจัดการน้ำ (ของแต่ละลุ่มน้ำ) ที่ต้องคำนึงทุกมิติ

เท่าเทียม+เป็นธรรม (ภายใน
ลุ่มน้ำ /ระหว่างลุ่มน้ำ)

มาตรการสั่งการ

การโอนโควตาการใช้น้ำ
(พร้อมกลไกแบ่งปันฯ)

การเก็บค่าน้ำใช้ รูปแบบต่างๆ
(พร้อมกลไกเงินหมุนเวียน)

ลำดับสาขาผลิต (ภายในลุ่ม
น้ำ และ ระหว่างภูมิภาค)

ความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจของ
การใช้น้ำ (ใช้น้ำ 100 ลบ.ม.
สร้างรายได้?...บาท)

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
การใช้น้ำ (มาตรการส่งเสริม
ผู้ประหยัดน้ำ)

ความมั่นคงด้านน้ำ-อาหาร
(ภายในลุ่มน้ำ และประเทศ)

ความมั่นคงน้ำ-อาหาร (ใช้น้ำ
เพื่อพืชอาหาร+ฟัฟฟิงน้ำจาก
ต่างถิ่น/ต่างชาติน้อย)

ระบบการแก้ไขปัญหา
ระหว่างลุ่มน้ำ (กลไกที่ลด
ความเหลื่อมล้ำทางสังคม)

จบการนำเสนอ
ขอบคุณค่ะ